

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО «УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ НАУК ПРО ЗДОРОВ'Я

Кафедра педагогіки та соціальної роботи

“До захисту допущено”

Зав. кафедрою _____

(підпис)

“ ___ ” _____ 2023 р.

Максіменкова Валерія Сергіївна
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ПІД
ЧАС ФУНКЦІОНУВАННЯ СІМ'Ї

231 Соціальна робота, освітня програма “Соціальна педагогіка”

23 Соціальна робота

Науковий керівник:

к.п.н., ст. викладач

Дашаківська О.Ю.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Львів - 2023

ЗМІСТ

ТЕМА: “Технологія соціального супроводу прийомних сімей під час функціонування сім’ї”

ВСТУП
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДЛЯ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ	
1.1. Поняття “технології соціального супроводу”
1.2. Нормативно- правова база надання послуги соціального супроводу в Україні.....
Висновки до розділу 1.....
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ПРИЙОМНОЇ СІМ’І ТА ОПИС ЕТАПІВ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ	
2.1 Поняття “прийомна сім'я”.....
2.2 Етапи функціонування сім’ї.....
Висновки до розділу 2.....
РОЗДІЛ 3. ВИКЛИКИ У ТЕХНОЛОГІЇ НАДАННЯ ПОСЛУГИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИМ СІМ'ЯМ	
3.1 Методологія роботи.....
3.2. Виклики та результати інтерв’ювання прийомних сімей, яким надається соціальна послуга супроводу.....
3.3 Рекомендації для мінімізації виникнення труднощів у прийомних сімей з отриманням послуги соціального супроводу.....
Висновки до розділу 3.....
ВИСНОВКИ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
ДОДАТКИ	
.....

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Тема технологій соціального супроводу є вкрай актуальною та потрібною в сучасному світі, де щодня, ба більше, щохвилини люди стикаються з життєвими труднощами та потребують підтримки та допомоги у всіх аспектах свого життя.

Наприклад, пандемія COVID-19 підкреслила важливість соціальної підтримки в багатьох сферах нашого існування, включаючи охорону здоров'я, освіту чи працевлаштування. Ледь не кожен із нас незалежно від розташування став залежним від відеоконференцій та інших сучасних технологій, які дозволяють залишатися на зв'язку з сім'єю чи друзями, проводити конференції чи лекції в університеті та навіть отримувати доступ до психологічної підтримки онлайн. Крім того, технології соціального супроводу стають все більш важливими для вирішення соціальних проблем, таких як безробіття, насильство чи дискримінація за певними ознаками. Інструменти та методи, які використовуються в техніках соціального супроводу здатні допомогти людям з різними потребами, як от надати підтримку чи допомогу вразливим групам, згідно з їхніми потребами та запитам.

Отже, технології соціального супроводу є надважливими в сучасному світі, адже вони допомагають покращувати якість життя та сприяти створенню більш справедливого і рівноправного суспільства. Ця робота присвячена вивченню питань щодо системи надання послуги соціального супроводу; нормативно-правових актів, що регулюють методiku та правила надання клієнтам цієї послуги та рівень обізнаності клієнтів щодо наявної послуги супроводу.

Практична актуальність теми. Дана робота може слугувати як допоміжна навчальна література для фахівців соціальної сфери, аби розширити знання з теми технологій соціального супроводу та тонкощів інтеграції дитини у сім'ю. Робота та рекомендації будуть сформовані відповідно до результатів проведення емпіричного дослідження, а отже виявлених проблем і викликів у процесі надання

послуги соціального супроводу, зважаючи на відмінності практичного результату від стандарту.

Об'єкт- прийомні сім'ї.

Предмет- специфіка надання технології соціального супроводу в Україні.

Мета- здійснити теоретичний та практичний аналіз змісту та форм надання послуги соціального супроводу в Україні, дослідити чи послуга надається згідно зі стандартом та виокремити рекомендації відповідно до виявлених ризиків.

Завдання дослідження:

1. Розкрити поняття “технологія соціального супроводу” та “прийомна сім'я”.
2. Розкрити етапи функціонування сім'ї та їх особливості.
3. Здійснити аналіз досвіду надання послуги соціального супроводу в Україні.
4. Розглянути та проаналізувати нормативну базу з цієї теми.
5. Дослідити виклики з якими зіштовхуються прийомні сім'ї при наданні послуги соціального супроводу.
6. Виділити низку рекомендацій щодо покращення системи надання послуги в нашій країні.

Методи дослідження: глибинне інтерв'ю

Мета емпіричного дослідження: дослідити виклики з якими зіштовхуються прийомні сім'ї при наданні їм послуги соціального супроводу.

Завдання емпіричного дослідження:

1. Описати респондентів.
2. Проаналізувати якість надання респондентам послуги соціального супроводу.
3. Дослідити з якими викликами та труднощами стикаються прийомні батьки при наданні їм послуги соціального супроводу

4. Дослідити чи респонденти були проінформовані про те, що така послуга існує, кому та як вона надається і яка її процедура
5. Дослідити чи послуга соціального супроводу була надана згідно з стандартом
6. Дослідити, що б на думку прийомних батьків покращило систему надання соціальних послуг.

Опис учасників:

- жінки/ чоловіки
- регіон проживання: до повномасштабного вторгнення та після
- прийомні батьки

Опис методів:

- метод: проведення глибинного інтерв'ю
- фіксування: аудіозапис (за попередньою згодою респондента)
- обробка та інтерпретація результатів: аналітичне кодування та конденсація сенсу.

Структура роботи – наукове дослідження складається з таких складових:

- титульна сторінка;
- зміст;
- вступ;
- першого розділу, який містить у собі 2 підрозділи;
- висновків до першого розділу;
- другого розділу, який містить у собі 2 підрозділи;
- висновків до другого розділу;
- третього розділу, який містить у собі 3 підрозділи;
- висновків до третього розділу;
- загальні висновки;
- список використаної літератури;
- додатки

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДЛЯ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ

Питання соціального супроводу та й загалом соціальної роботи не є зрозумілим для більшості з людей, не було на слуху чи у списку першочергових і популярних тем для розмов до повномасштабного вторгнення росії на територію України. За даними Національної соціальної сервісної служби України у період з 24 лютого 2022 року по 1 квітня 2023 року регіональні служби у справах дітей виявили 8512 дітей, які з тих чи інших причин залишилися без батьківського піклування в умовах воєнного часу. З них 1476 дітей стали сиротами у зв'язку з вторгненням рф. (Штокалюк, 2023)

У першому розділі описано теоретичні засади та алгоритми індукції соціального супроводу як різновиду техніки соціальної роботи, що реалізує принципи індивідуального та комплексного підходів до надання адресної допомоги клієнтам.

1.1 Поняття “технології соціального супроводу”

Технології соціального супроводу охоплюють цілу низку методів та інструментів, таких як консультування, психологічна підтримка, тренінги, медіація, соціальні мережі, технології збору та аналізу даних, а також інші форми допомоги та підтримки. Метою технологій соціального супроводу є поліпшити якість життя людей і зробити внесок у створення більш справедливого і рівноправного суспільства, надаючи людям рівні можливості і допомагаючи їм досягти бажаних результатів.

Соціальна робота в Україні базується на принципі індивідуального та комплексного підходу до надання соціальної підтримки клієнтам і сім'ям, що перебувають у складних життєвих обставинах. Основною методикою, яка забезпечує реалізацію цього принципу і ґрунтується на клієнт-центрованому підході є соціальний супровід.

Соціальний супровід це одна з методик соціальної роботи, яка була впроваджена в практику роботи з сім'ями та окремими клієнтами у кінці 90-х рр.

XX ст.. Методологія соціального супроводу була вперше розроблена фахівцями Державного інституту розвитку сім'ї та молоді (тоді Українського інституту соціальних досліджень) як специфічна модель соціального супроводу родин, які беруть на виховання дітей, позбавлених батьківського піклування. Вона ґрунтується на моделі "ведення випадку " або "соціальної роботи з індивідуальними окремими випадками", які широко використовуються в практиці соціальної роботи в інших країнах (care management у Великій Британії чи case management у США). В сучасному світі така технологія як соціальний супровід, або ж іншими словами комплексна модель, яка зосереджена на соціальній допомозі сім'ям чи особам, досить широко та масштабно використовується у роботі з різними категоріями клієнтів, що знаходяться у центрах соціальних служб. Саме соціальний супровід вважається невід'ємним та абсолютно необхідним реквізитом функціонування для сімей, які виявили бажання виховувати прийомних дітей. Також, це навіть зазначено на законодавчому рівні, але ж до сьогодні не існує чітких вимог для його практичної реалізації. Для розвитку цієї технології у майбутньому необхідно затвердити чітку та регламентовану директиву, яка б сприяла покращенню та оновленню системи загалом.

Соціальний супровід включає нормативно закріплений на законодавчому рівні перелік соціальних послуг, які власне й є основою практичної діяльності. До цих послуг належать: надання інформації для вирішення складних життєвих ситуацій, психологічна діагностика та консультування, соціально-педагогічне планування, соціально-медична допомога, юридичні консультації та допомогу у захисті прав і інтересів, а також допомога в залученні додаткових ресурсів для задоволення матеріальних потреб. Основні положення про алгоритм практичної реалізації таких послуг соціальної підтримки регламентовані нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Так, відповідно до "Порядку здійснення соціального супроводу центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах", суб'єктами соціального супроводу є:

- сім'ї з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах і не в ресурсі подолати їх за допомогою власних сил і можливостей;
- сім'ї, у яких є ризик відібрання дитини до закладів для дітей сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування;
- одинокі матері чи батьки (у тому числі неповнолітні), які потребують підтримки;
- сім'ї, члени яких є випускниками інтернатних закладів;
- сім'ї, члени яких перебували у виховних або ж виправних колоніях, слідчих ізоляторах і повернулися з них, або були засуджені до покарань без позбавлення волі/ до альтернативного виду покарання;
- діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які є випускниками інтернатних закладів;
- матері (у тому числі неповнолітні), які мали або мають намір написати відмову від новонародженої дитини;
- молоді особи, які перебували у виховних або ж виправних колоніях, слідчих ізоляторах і повернулися з них, або були засуджені до покарань без позбавлення волі/ до альтернативного виду покарання.

Центри соціальних служб для дітей і молоді та їх спеціалізовані формування є головними суб'єктами соціального супроводу. Ця технологія соціальної роботи використовується також й у інших закладах соціальної сфери, до того ж, не обов'язково в інституційній формі.

Науковці активно вивчають питання соціальної підтримки, зокрема й соціального супроводу, і визнають його як оптимальну форму підтримки у складних життєвих ситуаціях. Впродовж надання цієї послуги першочергово забезпечується “ефект соціального розвитку”- наснаження клієнта чи клієнтів на досягнення необхідної соціальної обізнаності та компетентності, яка надалі сприятиме на здатність цього клієнта впливати на своє життя, життєві обставини чи ситуації і, врешті решт, на самого себе.

1.2. Нормативно- правова база надання послуги соціального супроводу в Україні.

Українське законодавство передбачає, що прийомні сім'ї можуть бути зареєстровані після проходження спеціального навчання та отримання відповідних ліцензій. Крім того, встановлена певна низка обов'язкових вимоги до умовних кандидатів на роль батьків-вихователів, які зокрема можуть стосуватись віку, стану здоров'я, освіти, матеріально-побутових умов, морально-етичних якостей тощо. Процес пошуку дітей в Україні та влаштування їх до прийомних сімей покладено на державні органи соціального захисту населення, а також на благодійні та громадські організації. Загалом система прийомної сім'ї в Україні поступово розвивається та вдосконалюється, але все ще потребує більшої уваги та підтримки з боку держави та громадян.

Нормативно-правове забезпечення надання послуги соціального супроводу прийомних сімей ґрунтується на законодавчих та нормативних документах, серед яких:

1. Закон України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 6, ст.147).

Закон України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування" встановлює норми щодо організації та забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Закон визначає права та обов'язки держави, органів соціального захисту, установ, організацій, а також осіб, що здійснюють опіку та піклування над дітьми. Він спрямований на забезпечення відповідних умов для соціального розвитку та забезпечення прав та потреб дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також цей закон передбачає механізми контролю та нагляду за дотриманням прав дітей.

2. Сімейний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135)

Сімейний кодекс України встановлює правові норми, які регулюють відносини між членами сім'ї та сприяють створенню безпечних умов для подружнього життя. Кодекс містить положення про шлюб, права та обов'язки, розірвання шлюбу, усиновлення, опіку та інші питання, які можуть виникати впродовж реєстрації чи розірвання шлюбу. Кодекс також спрямований на захист прав дитини, забезпечення гендерної рівності у шлюбі та регулювання спадкових і майнових відносин у сім'ї. Закон є вкрай важливим для забезпечення стабільності та здорового функціонування українських сімей.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 08 жовтня 2008 року № 905 "Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей".

Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 року № 905 затверджує Порядок провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, який визначає та регламентує процедури і вимоги, які мають бути дотримані під час усиновлення дітей. Порядок встановлює правила оформлення документів, проведення соціальних експертиз, усиновлення за межами України, а також контролю та нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей. Порядок спрямований на забезпечення належного захисту прав та інтересів усиновлених дітей та створення відповідних умов для їхнього розвитку та благополуччя.

4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)" від 21 листопада 2013 року.

Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 року № 896 затверджує Порядок виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу та визначає процедуру виявлення сімей або осіб, які знаходяться у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг, що сприяють поліпшенню їхнього становища та розвитку. Також встановлюються правила здійснення соціального

супроводу для забезпечення постійної підтримки та допомоги цим сім'ям або особам. Метою цього Порядку є забезпечення належного соціального захисту та підтримки сімей або осіб у складних життєвих обставинах для покращення їхнього благополуччя та соціально-економічного розвитку.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року № 565 "Про затвердження Положення про прийомну сім'ю" від 26 квітня 2002 року № 565.

Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року № 565 затверджує Положення про прийомну сім'ю, а отже встановлює правові та організаційні засади діяльності прийомних сімей, які беруть на виховання дітей, позбавлених батьківського піклування. У Положенні визначаються права та обов'язки прийомних батьків, порядок підготовки та відбору прийомних сімей, процедуру укладання угоди про передачу дитини до прийомної сім'ї, забезпечення дітей у прийомних сім'ях належним рівнем догляду, освіти та медичного обслуговування, а також контроль за дотриманням прав та інтересів дитини в прийомній сім'ї. Метою цього Положення є забезпечення належного стану піклування та виховання дітей у прийомних сім'ях для їхнього гармонійного розвитку та забезпечення благополуччя.

6. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту "Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу" від 23 вересня 2009 року № 3357.

Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 23 вересня 2009 року № 3357 затверджує Порядок здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. Цей Порядок встановлює правові та організаційні принципи здійснення соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, які забезпечують підтримку та допомогу прийомним сім'ям у виконанні їхніх обов'язків щодо догляду, виховання та соціального розвитку дітей та визначає процедури проведення соціального супроводу, зокрема організацію психолого-педагогічної підтримки прийомних

сімей, оцінку їхньої діяльності та вирішення конфліктних ситуацій. Головною метою цього Порядку є забезпечення якісного надання послуги соціального супроводу прийомним сім'ям та дитячим будинкам сімейного типу для створення оптимальних умов виховання та розвитку дітей.

Законодавство на цю тему також включає Кодекс України про шлюб та сім'ю, Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", Постанову Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 "Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини". У відповідь на потребу в організованій та систематичній підтримці прийомних сімей в Україні було зроблено значні кроки в напрямку розвитку нормативно- правової бази, що регулює надання послуг соціального супроводу в Україні. Історія розвитку цих законів відображає спроби синхронізувати та інтегрувати різні аспекти цієї послуги. Першим кроком у цьому напрямку стало визнання важливості та необхідності створення ефективних механізмів підтримки прийомних сімей тому Україна запровадила законодавство про прийомні сім'ї та опіку над дітьми, позбавленими батьківського піклування. Перші законодавчі акти у цій сфері з'явилися у 1990-х роках. Згодом через посилену увагу до прав дітей та розвиток соціальної роботи призвели до прийняття різних законів та нормативно- правових актів щодо прийомних сімей та їх підтримки. Законодавча база включає такі документи, як Закон "Про основи соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю" (2001) та Закон "Про державну соціальну допомогу особам, які опинились у складних життєвих обставинах" (2018). З метою надання більш комплексної та системної підтримки прийомним сім'ям була розроблена та прийнята Концепція реформування системи опіки та піклування в Україні. Концепція передбачає об'єднання різних законодавчих актів і нормативів у сфері соціального захисту дітей в єдиний закон. Відповідно, на основі Концепції було розроблено та прийнято Закон України "Про опіку та піклування", який набув чинності у 2018 році. Протягом останніх років також проводилися консультації з експертами, фахівцями та представниками громадських організацій з метою уточнення та вдосконалення нормативно-правової бази. Здійснюються різноманітні заходи та ініціативи,

спрямовані на підвищення якості супроводу прийомних сімей з урахуванням потреб дітей та прийомних батьків. Зусилля щодо синхронізації та інтеграції законодавства та підзаконних актів свідчать про те, що система підтримки прийомних сімей в Україні постійно розвивається. Це свідчить про визнання важливості підтримки та навчання прийомних сімей, а також забезпечення якості та безпеки дітей, які виховуються в прийомних сім'ях.

Висновки до розділу 1.

Узагальнюючи, можна сказати, що технології соціального супроводу є важливим інструментом соціальної роботи, адже вони спрямовані на підвищення якості життя людей та створення більш справедливого суспільства. Соціальний супровід базується на індивідуальному та комплексному підході до надання підтримки і включає різноманітні методи і послуги, такі як консультування, психологічна підтримка, тренінги, медіація та інші. В Україні соціальний супровід активно використовується для роботи з різними категоріями клієнтів, особливо з сім'ями та окремими особами, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують наснаження та втручання ззовні. Важливою складовою соціального супроводу є надання різних соціальних послуг, які нормативно закріплені на законодавчому рівні. Однак, для подальшого розвитку цієї технології необхідно встановити чіткі директиви і стандарти щодо її практичної реалізації. Таким чином, соціальний супровід є важливим інструментом соціальної роботи, який допомагає людям отримати необхідну підтримку, розвиватися та досягати бажаних результатів.

Прийомна сім'я є формою соціального захисту для дітей, які не можуть проживати з біологічними батьками через нездатність забезпечити їм належні умови проживання та розвитку. Вона передбачає заміну біологічної родини дітей, встановлення нових взаємин з прийомними батьками, гарантування безпеки та захисту дітей, розуміння їх особливостей та розвиток позитивних взаємовідносин. Українське законодавство встановлює вимоги до прийомних сімей та регулює

процес їх створення і функціонування. Однак, система прийомних сімей потребує подальшої уваги та підтримки з боку держави та громадськості. Соціальні працівники в прийомних сім'ях грають важливу роль у забезпеченні дотримання прав та інтересів дитини, допомозі їй адаптуватися до нових умов та контролю за її добробутом.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ПРИЙОМНОЇ СІМ'І ТА ОПИС ЕТАПІВ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

2.1. Поняття “прийомна сім'я”.

Прийомна сім'я - це форма соціального захисту для дітей, які не можуть проживати з біологічними батьками, тому що вони не здатні надати дітям належні умови проживання, виховання і розвитку. Прийомні батьки стають законними опікунами дитини на певний термін або назавжди, якщо біологічні батьки не можуть бути відновлені в їхніх батьківських правах.

З наукової точки зору прийомна сім'я визначається як форма забезпечення догляду і виховання дітей, яка забезпечує наступні елементи:

- заміна біологічної родини дітей, які не можуть жити з власними батьками з різних причин, у тому числі з-за зловживання, занедбання чи інших форм насильства;
- встановлення нових взаємин між дітьми і прийомними батьками, які передбачають ділову співпрацю, як і в біологічних родинях;
- забезпечення безпеки та захисту дітей у прийомних сім'ях від будь-яких форм насильства та зловживань, включаючи забезпечення належного рівня матеріального забезпечення та доступу до належної медичної допомоги;
- розуміння особливостей дитини, здатність дати їй можливість розвиватися відповідно до її потреб та можливостей.

Прийомні сім'ї зобов'язані забезпечити дітям стабільне життя, забезпечити їм гарні умови для розвитку та навчання, а також допомогти побороти різні види стресу та проблеми, пов'язані зі складними життєвими обставинами та переміщення у іншу родину. Також, варто підкреслити важливість розвитку позитивного взаємовідношення між прийомними батьками та дітьми, адже це є основою успішної адаптації дитини до нової сім'ї та соціального середовища. Діти у прийомних сім'ях можуть мати вищий рівень фізичного та психологічного здоров'я, ніж діти, які перебувають у дитячих будинках. Прийомна сім'я не замінює біологічну сім'ю, а стає доповненням до неї.

Прийомні сім'ї в Україні - це сімейне середовище, де діти, які за тих чи інших обставин залишилися без піклування біологічних батьків, мають змогу отримати якісне виховання в більш сприятливих умовах, комфорті, безпеці та в люблячому оточенні. Система опіки та її регламент у нашій державі бере початки ще з років створення та ухвалення її попередниці, основою якої були великі інтернатні заклади де про індивідуальний підхід до кожної дитини й близько не йшлося. Але якщо подивитись глибше, то навіть попри це таке поняття як прийомна сім'я в Україні у ті роки було поширеним та мало досить давні корені, які, на жаль, були частково втрачені під час повної індустріалізації. В період індустріалізації в Україні питання дитячої опіки стало актуальним через збільшення кількості дітей, які втратили батьків. Наприкінці 20-х років ХХ століття почалося створення системи державної опіки, яка була побудована на ідеї колективного виховання дітей. Ця система виключала можливість для дітей жити в родинному середовищі, що призвело до збільшення кількості дітей в інтернатах та інших закладах колективного виховання. Прийомні сім'ї в цей період не були організовані систематично, однак, існували для дітей, яких не можна було помістити в інтернатних закладах, наприклад, дітей з інвалідністю або з хворобами.

Не менш важливою у підтримці прийомних сімей є роль соціального працівника, зокрема забезпечення надання різноманітних послуг та підтримки у вирішенні проблем, які можуть виникнути у процесі соціалізації дітей в новому середовищі. Саме фахівець соціальної роботи є основним та головним посередником між родиною, дитиною та державними органами. Одна з головних функцій соціального працівника полягає в тому, аби забезпечити дотримання прав та інтересів дитини. Фахівець також повинен проаналізувати особистість дитини, враховуючи її особливості та потреби та стежити за її повноцінним розвитком та емоційним станом в прийомній сім'ї. Соціальний працівник має допомагати дитині адаптуватися до нових умов життя, зокрема до нового середовища та родини. Крім того, фахівець повинен вести контроль за життям дитини в прийомній сім'ї, а саме за дотриманням вимог законодавства, умовами проживання та освітнім процесом, також повинен забезпечувати взаємодію між прийомною родиною та родичами

дитини, щоб забезпечити належне спілкування та відносини між ними, якщо це звісно можливо та безпечно. Підсумовуючи, соціальний працівник в прийомній сім'ї відіграє надважливу роль у забезпеченні гідних умов життя та розвитку дитини, а також у взаємодії з різними інституціями та органами, які мають відношення до дитини. Основний принцип фахівця з соціальної роботи при роботі з прийомними сім'ями за використання технології соціального супроводу- індивідуальний підхід до кожної дитини.

Форми роботи соціального працівника із супроводу прийомної сім'ї це:

1. постійна підтримка дистанційного контакту
2. регулярне відвідування сім'ї
3. представництво інтересів прийомної сім'ї
4. посередництво при вирішенні конфліктів всередині сім'ї або ж з зовнішніми людьми/ установами
5. організація груп взаємопідтримки, спеціальні освітні програми
6. організація надання усіх видів допомоги за потреби
7. щорічний аналіз ефективності функціонування прийомних сімей

Прийомним батькам важливо пам'ятати, що соціальний працівник є партнером, який щиро прагне досягнути спільної мети. В свою чергу соціальні працівники мають усвідомлювати, що ефективність результату напряду залежить від його компетентності та висококваліфікованої підготовки.

План соціального супроводу- це чітка і узгоджена між прийомними батьками та соціальним працівником інструкція спільних дій, яка націлений на швидку та ефективну соціалізацію дитини у сім'ю. Відповідно до визначених завдань план укладається соціальними працівниками після підписання угоди про влаштування дитини до конкретної сім'ї.

План складається з двох частин:

- 1 частина- 5 напрямків соціального супроводу:
 1. економічний супровід- діяльність націлена на підтримку матеріального становища прийомної дитини, тобто своєчасні державні виплати або ж пошук додаткових ресурсів для вирішення наявних проблем.

2. юридично- правовий супровід- діяльність націлена на дотримання державних гарантій та здійснення відповідних заходів для захисту прав та законних інтересів дитини. Цей напрямок соціального супроводу здійснюється за допомогою консультування прийомних батьків та дитини, соціальних працівників; за потреби написання запитів та клопотань до відповідних установ; робота з нормативно- правовою базою; розробка та вдосконалення вже укладених договорів; контроль наявності необхідних документів у справах прийомної сім'ї.
 3. психологічний супровід- проведення заходів для реабілітації та ресоціалізації дитини у прийомній сім'ї. Використовуються такі форми роботи як моніторинг інтеграції дитини у сім'ю; психодіагностика; психотерапія.
 4. медичний супровід- діяльність націлена на вирішення питань охорони здоров'я прийомної дитини. До прикладу пошук коштів на медичну допомогу чи лікування; складання плану для медичного супроводу та контроль його виконання; спільне відвідування з дитиною та батьками відповідних лікарів та регулярне проходження медичних оглядів.
 5. педагогічний супровід- діяльність націлена на вирішення питань навчання чи здобуття освіти. Наприклад бесіди з дитиною та батьками щодо організації домашнього навчання; за потреби заняття з дитиною; зустрічі та бесіди з представниками навчальних закладів задля моніторингу та перевірки успішності дитини.
- 2 частина- 4 блоки соціального супроводу:
 1. економічний. Йдеться про контроль своєчасного отримання коштів на утримання дитини прийомними батьками.
 2. моніторинг стану прийомної сім'ї. Це спостереження за психологічним та емоційним станом членів прийомної сім'ї та внесення корективів у план супроводу, якщо вони потрібні.
 3. консультативний, методично- навчальний. Тобто консультації щодо функціонування цієї сім'ї. Проводиться у разі запиту одного з членів сім'ї, або ж згідно з зазначеним періодом у плані супроводу.

4. психологічний. Здійснюється за потреби та складається з проведення заходів, спрямованих на корекцію соціального та психологічного кліматів у сім'ї.

Для порівняння можна поверхнево розглянути як процес надання послуги соціального супроводу надається в країнах з вищим рівнем розвитку сфери соціальної роботи та надання соціальних послуг. У Канаді соціальний супровід прийомних сімей є однією з найважливіших частин процесу прийняття дитини з інтернатного закладу до сім'ї. Організації, які займаються підтримкою прийомних сімей надають різні види допомоги, аби могли забезпечити дитині та прийомній сім'ї максимальний комфорт та безпеку. Одна з головних організацій, яка займається підтримкою прийомних сімей у Канаді - це "Канадська рада з прийомних батьків". У цій організації надається підтримка прийомним сім'ям, поради, а також проводяться різноманітні навчальні заходи та тренінги для підвищення рівня знань та навичок прийомних батьків. Крім того, у Канаді існує безліч місцевих організацій, які також надають допомогу та підтримку прийомним сім'ям у різних аспектах, наприклад, забезпечують фінансову підтримку, надають консультації з юридичних та медичних питань, організують зустрічі з іншими прийомними сім'ями та з фахівцями з питань прийняття на виховання дітей. Для забезпечення максимальної безпеки та комфорту дитини, яка перебуває у прийомній сім'ї, у Канаді діє система обов'язкових перевірок та підготовки потенційних прийомних батьків. Кандидати на роль прийомних батьків повинні пройти кримінальну перевірку, а також пройти спеціальні навчальні курси.

Для більш поглибленого вивчення питання соціального супроводу з прийомними сім'ями у Канаді можна розглянути діяльність кількох місцевих організацій.

1. The Canadian Foster Family Association (Канадська Організація прийомних сімей).

Це є національна організація, яка була заснована ще у 1987 році. Організація працює у сфері соціального захисту та надає ряд послуг, пов'язаних із підтримкою прийомних сімей. Основними послугами є: консультування, психологічна та соціальна підтримка, проведення навчальних семінарів і адвокація. У рамках своєї діяльності CFFA співпрацює з державними та

громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами для покращення умов утримання прийомних сімей та дітей у прийомних сім'ях.

2. Ontario's Children Aid Societies (Товариства допомоги дітям Онтаріо). (CASs)

Дітям може знадобитися прийомна опіка лише на кілька днів, тиждень, кілька місяців або, можливо, навіть років. Прийомні батьки співпрацюють із персоналом Children's Aid як частиною команди, щоб розробити та підтримати план догляду за кожною дитиною чи підлітком під опікою. Кращим планом є возз'єднання дитини чи підлітка з їх сім'єю. Якщо це неможливо, план може включати вивчення альтернативних варіантів постійного перебування, таких як усиновлення, родинний догляд, звичайний догляд, законна опіка членом сім'ї чи прийомним батьком або незалежне проживання. Прийомні батьки мають забезпечити стабільність і дбайливий дім, який заохочує розвиток і благополуччя дитини чи підлітка.

2.2. Етапи функціонування сім'ї

Етапи функціонування прийомних сімей - це конкретні етапи, які проходить прийомна сім'я в процесі виховання прийомної дитини. Ці етапи допомагають прийомній сім'ї адаптуватися до нового стану і створити сприятливі умови для зростання та розвитку дитини. Функціонування прийомної сім'ї здебільшого складається з таких етапів:

1. Підготовчий етап: на цьому етапі сім'я проходить спеціальний курс підготовки та навчання, який надається органами опіки і піклування, або ж спеціальними відповідними організаціями. Програма навчання затверджена наказом Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 03. 08. 2006 року № 2670. Прийомні батьки ознайомлюються зі своїми правами та обов'язками, дізнаються про особливості виховання дитини, яка стане частиною їхньої сім'ї.

2. Розміщення дитини: на цьому етапі дитина переміщується з біологічної сім'ї до прийомної сім'ї. Прийомні батьки зустрічають дитину і допомагають пристосуватись до середовища у родині та загалом до нових умов проживання. Важливим є те, аби від самого початку створити комфортні умови для дитини та проявити повагу до її внутрішніх переживань.
3. Виховання дитини: це найбільш важливий та складний етап у функціонуванні прийомної сім'ї. Прийомні батьки виховують дитину та усіма способами сприяють її розвитку. Виховання дитини в прийомній сім'ї повинно базуватись на відкритості, щирості та, що не менш важливо, обов'язково з урахуванням індивідуальності дитини.
4. Супровід сім'ї: на цьому етапі прийомна сім'я отримує підтримку та допомогу від соціальних органів опіки і піклування, які забезпечують медичну, психологічну підтримку та допомогу.

До функцій прийомної сім'ї входять заходи орієнтовані на забезпечення необхідних комфортних умов для розвитку та виховання прийомної дитини та контроль за умовами, що надаються прийомній дитині. Тому на етапі створення прийомної сім'ї слід приділити увагу таким аспектам, як проведення інформаційних кампаній з метою поширення сімейних форм опіки; попередньо проведених, плідній роботі з прийомними батьками; взаємній згоді та прийняттю сім'ї та дитини; юридичному оформленню прийомної сім'ї. Також, вирізняють такі етапи забезпечення функціонування прийомної сім'ї: соціальний супровід прийомної сім'ї та контроль за умовами розвитку та виховання дитини у прийомній сім'ї.

У соціальній роботі з прийомними сім'ями існує кілька підходів до етапів їх функціонування відповідно за попередньо обумовленим результатом:

1. Екологічний підхід: прийомна сім'я це є система, яка взаємодіє й з іншими системами, такими як біологічна сім'я, школа, друзі тощо. Соціальний працівник допомагає забезпечити сприятливе середовище для розвитку дитини в контексті цих взаємодій.

2. Системний підхід: прийомна сім'я складається з різних та незалежних один від одного елементів, але вони взаємодіють між собою та з зовнішнім середовищем. Системний підхід зосереджується на якісній взаємодії різних частин системи та на їх взаємозалежності. Завданням соціального працівника є допомога прийомній сім'ї у збереженні рівноваги між цими елементами.
3. Стратегічний підхід: соціальний працівник напряму сприяє постановці та розвитку стратегій і цілей, які є спрямовані на досягнення спільних результатів у функціонуванні прийомної сім'ї. Стратегічний підхід допомагає та сприяє підвищенню ефективності функціонування прийомної сім'ї та досягненню позитивних результатів у розвитку дитини.

За потреби ці підходи можуть використовуватись разом.

Етапи функціонування прийомної сім'ї, відповідно до інтеграції дитини до нового середовища та навпаки, інтеграції батьків до прийомної дитини:

Етап знайомства та адаптації - на цьому етапі прийомна сім'я знайомиться з дитиною, вони навчаються співіснувати, а також дитина знайомиться з новим оточенням та середовищем.

Етап становлення сім'ї - на цьому етапі в сім'ї відбувається становлення певного порядку та ритму життя, формується духовний клімат, який допомагає кожному члену сім'ї почуватися комфортно та безпечно.

Етап розвитку сім'ї - на цьому етапі прийомна сім'я починає розвиватися, сім'я має змогу активно виховувати та розвивати дитини, зважаючи на зміну її ролі в житті дитини.

Етап завершення - на цьому етапі прийомна сім'я готує дитину до її повернення у біологічну родину або до її готовності самостійно жити, зважаючи на її вік та потреби.

Якщо дитина не повертається до біологічних батьків, а залишається у прийомній сім'ї:

Якщо дитина не повертається в біологічну сім'ю і залишається в прийомній сім'ї, то останній етап функціонування прийомної сім'ї може варіюватися, залежно від конкретних обставин. Одним із можливих варіантів розвитку ситуації є

забезпечення довгострокового благополуччя та розвитку дитини в прийомній сім'ї. Оскільки прийомна сім'я вже тривалий час забезпечує дитині комфортне та стабільне середовище, розвиток, емоційне та фізичне зростання, цей етап може включати виховання дитини до повноліття, надання їй освіти та підготовку її до самостійного життя. Прийомні сім'ї також можуть офіційно усиновити дитину, у цьому разі заключний етап містить у собі формування нового правового статусу дитини та забезпечення її повноцінного подальшого розвитку у складі цієї прийомної сім'ї. Однак у будь-якому разі, на останньому етапі важливо, щоб прийомні батьки продовжували забезпечувати те саме безпечне, підтримуюче та любляче середовище.

Крім бажання батьків стати прийомною сім'єю необхідно обов'язково врахувати й бажання самої дитини, у разі якщо вона досягла відповідного рівня розвитку та віку та може чітко їх донести. Працівник соціальної служби разом з представником інтернатного закладу в якому перебуває дитина отримують згоду від дитини та лише після цього укладають відповідні документи. Опісля, ці фахівці мають підготувати дитину до її влаштування та пізнішої інтеграції у обрану прийомну сім'ю. Після того як майбутні кандидати у прийомні батьки пройдуть спеціальну підготовку, міський або районний центр соціального обслуговування сім'ї, дітей та молоді подає всі необхідні документи до відповідних органів. Після попереднього розгляду необхідних документів та інформації про сім'ю Служба у справах дітей складає висновок про можливість створення нової прийомної сім'ї. На засіданні опікунської ради потенційні прийомні батьки розглядаються відповідно до положення про прийомну сім'ю. Для того щоб претендувати на цю роль, відповідні документи готують і подають фахівці служби та місцевих органів влади. Окрім цієї документації щодо прийомних батьків також необхідно підготувати відповідний пакет документів щодо кожної дитини, яка буде переміщуватись у прийомну сім'ю у майбутньому. Оригінали цих документів надаються прийомним батькам уже як законним представникам дитини. Відповідальність за функціонування та загальний устрій прийомної сім'ї покладається на державну виконавчу владу або ж виконавчий комітет міської ради. Після підписання відповідного рішення

наступним і заключним бюрократичним кроком є надання родині юридичного статусу прийомних батьків. Фінансова та натуральна допомога від держави також надається після того, як рада підпише договір про передачу дитини в цю сім'ю.

Висновки до розділу 2

З прийнятої наукової позиції можна узагальнити, що прийомна сім'я є соціальним механізмом захисту дітей, які не можуть проживати зі своїми біологічними батьками через нездатність останніх забезпечити належні умови проживання, виховання і розвитку. Цей соціальний інститут забезпечує дитині заміну біологічної родини, формування нових взаємин з прийомними батьками та забезпечення її безпеки, захисту та особливого уваги до її потреб і розвитку. Прийомна сім'я доповнює існуючу систему дитячого соціального захисту, забезпечуючи дітям стабільне життя, сприяючи їхньому фізичному та психологічному здоров'ю, а також сприятливі умови для самореалізації та успішної адаптації у новому соціальному середовищі.

Соціальний працівник відіграє важливу роль у підтримці прийомних сімей, забезпечуючи надання різноманітних послуг та підтримку вирішення проблем, які виникають під час соціалізації дітей у новому середовищі. Він виступає посередником між родиною, дитиною та державними органами, гарантуючи дотримання прав та інтересів дитини. Фахівець аналізує особистість дитини, враховуючи її потреби та дбаючи про її розвиток у прийомній сім'ї. Він надає допомогу дитині у пристосуванні до нових умов життя, контролює умови проживання та освітній процес. Також він сприяє взаємодії між прийомною родиною та родичами дитини, забезпечуючи належне спілкування та створюючи гармонійні стосунки між ними. Соціальний працівник є ключовою фігурою у створенні гідних умов життя та розвитку дитини, а також взаємодії з різними інституціями та органами, які мають відношення до дитини. Його робота базується на принципі соціального супроводу та враховує індивідуальні потреби кожної дитини.

Загальність у підходах до надання соціального супроводу прийомним сім'ям залежить від рівня розвитку соціальної роботи та системи соціальних послуг у

країнах. Канадський досвід підтверджує важливість соціального супроводу в процесі прийняття дитини з інтернатного закладу до сім'ї. У цій країні національні та місцеві організації, зокрема "Канадська рада з прийомних батьків", забезпечують широкий спектр підтримки та навчання прийомних сімей. Завдяки цьому забезпечується комфорт та безпека дитини, а також забезпечується підвищення кваліфікації та знань прийомних батьків. Крім того, система обов'язкових перевірок та навчання допомагає забезпечити оптимальні умови для розвитку дитини в прийомній сім'ї. Результати канадського досвіду можуть бути використані як джерело натхнення та орієнтир для розвитку системи соціального супроводу прийомних сімей в інших країнах. Це підкреслює необхідність високого рівня компетентності та підготовки соціальних працівників, що сприятиме ефективній роботі з прийомними сім'ями та забезпеченню гармонійного розвитку дитини. Система соціальної підтримки прийомних сімей в Україні є не розвинутою на достатньому рівні порівняно з Канадою. Українські організації, що займаються підтримкою прийомних сімей, можуть бути не такими масштабними та обмеженими у пропонуванні різноманітних видів допомоги. Проте, в Україні є й місцеві організації та ініціативи, які надають допомогу та підтримку прийомним сім'ям. Наприклад, соціальні служби та центри соціальних служб можуть включати роботу з прийомними сім'ями та надання їм підтримки.

Таким чином, хоча рівень розвитку системи соціальної підтримки прийомних сімей в Україні може бути нижчим, ніж у Канаді, все ще є потенціал для подальшого розвитку та вдосконалення в цій сфері. Це може включати створення національних організацій, покращення навчання та освіти прийомних батьків, а також посилення співпраці між усіма зацікавленими сторонами для забезпечення найкращих умов для дітей у прийомних сім'ях.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКЛИКІВ У ТЕХНОЛОГІЇ НАДАННЯ ПОСЛУГИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНИМ СІМ'ЯМ

3.1. Методологія роботи

“Загалом сімейними формами виховання охоплено близько 64 тис. дітей, що становить 92,2 % від загальної кількості таких дітей. Станом на 31.12.2020 в Україні функціонувало 1 235 дитячих будинків сімейного типу та 3 172 прийомні сім'ї. При цьому не важливо, що кількість прийомних сімей зменшується (у порівнянні з 2019 роком на 174 сім'ї), а дитячих будинків збільшується (у порівнянні з 2019 роком на 82 сім'ї). Загальна кількість дітей, які виховуються в цих сім'ях, зростає. На кінець 2020 року загальна кількість дітей в ПС, ДБСТ складала 14 516, що,

порівнюючи з 2019 роком, більше на 458 дітей”’. (Міністерство соціальної політики України, 2021)

Питання прийомних сімей, їхнього благополуччя та загалом рівня надання соціальних послуг для клієнтів з цієї категорії є недостатньо вивченим. Беручи до уваги супутні бюрократичні питання та суспільний стереотип щодо звернення у соціальні служби відслідкувати алгоритм соціального обслуговування населення досить важко. Зважаючи на ці твердження та кількість сімей, які у зв’язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України покинули свої громади та були змушені шукати соціальної підтримки та супроводу змінивши локалізацію було прийняте рішення провести емпіричне дослідження та дослідити тему надання послуги соціального супроводу прийомним сім’ям.

За мету цього емпіричного дослідження було взято необхідність визначити труднощі та виклики під час надання послуги соціального супроводу прийомним сім’ям. Початково визначені завдання цього дослідження передбачають організацію та проведення емпіричного дослідження, а отже завданнями емпіричного дослідження є:

1. Описати респондентів.
2. Проаналізувати якість надання респондентам послуги соціального супроводу.
3. Дослідити з якими викликами та труднощами стикаються прийомні батьки при наданні їм послуги соціального супроводу.
4. Дослідити чи респонденти були проінформовані про те, що така послуга існує, кому та як вона надається і яка її процедура.
5. Дослідити чи послуга соціального супроводу була надана згідно з стандартом.

Для проведення емпіричного дослідження був обраний саме метод глибинних інтерв’ю з прийомними батьками. За допомогою глибинних інтерв’ю можна дізнатись більше інформації, задати додаткові питання, що стосуються теми та отримати більш повні та розлогі відповіді.

Серед респондентів було 8 жінок, які є прийомними батьками. Відповіді опитаних будуть пов'язані з досвідом надання їм послуги соціального супроводу до повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року та після.

Критерії, відповідно до яких обирались респонденти:

1. Прийомні сім'ї
2. Прийомні батьки, яким надається соціальна послуга супроводу.

Для чітких результатів, якісного плану проведення інтерв'ю та його ефективності на початковому етапі був складений гайд, де були чітко сформульовані усі питання, які б допомогли отримати потрібну інформацію. У першій частині дослідження- заповнення гугл форми, взяли участь 650 осіб, 30 з яких є надавачами альтернативних форм сімейного догляду, які надали згоду для глибинного напівструктурованого інтерв'ю. У другій частині- проведення глибинного інтерв'ю, вибірка складала 8 осіб- безпосередньо число осіб з категорії прийомних батьків. Дослідження проводилось протягом грудня 2022 - лютого 2023 року. Інтерв'ю за згодою респондента проведено в зум конференції та, за попередньою згодою респондента, записано на диктофон, також, під час його проведення не були присутніми інші сторонні особи та все відбувалося абсолютно конфіденційно. Усі респонденти є прийомними батьками яким надається або ж надавалась послуга соціального супроводу.

Для обробки та інтерпретації даних було вирішено застосувати метод аналітичного кодування, а також метод конденсації сенсу. Ці методи допомогли виділити основне зі слів респондентів та опрацювати інтерв'ю з дослідницької точки зору та, що не менш важливо, з урахуванням усіх деталей.

Отже, для попереднього короткого опису респондентів, які брали участь у дослідженні, представлено три діаграми, з висвітленням базових питань:

Зважаючи на результати, можна зробити висновок, що більшість опитаних- 42.5% віком від 46 до 55 років.

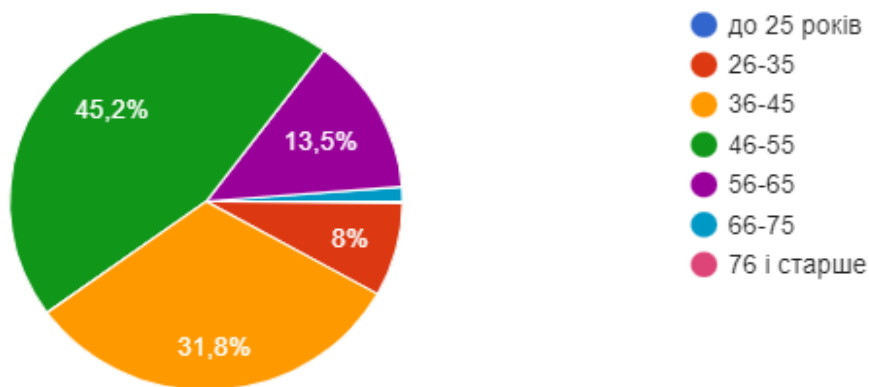

Рис. 1 Вік респондентів

Також, важливим аспектом було зрозуміти місцезнаходження родин після вторгнення рф. Згідно з результатами можна побачити, що 61.2% опитаних сімей залишились проживати у своєму рідному місті та не потребували евакуації.

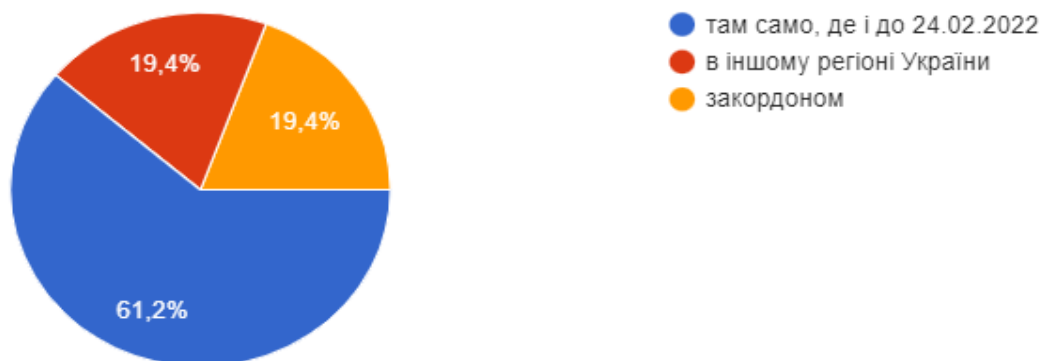

Рис. 2 Місце проживання респондентів після повномасштабного вторгнення рф

Варто було звернути увагу також й на те, чи прийомні батьки усвідомлювати, які труднощі та проблеми можуть виникати впродовж першого адаптаційного часу або ж надалі. Дослідження показало, що 61.8% респондентів були проінформовані соціальними службами, або ж іншими фахівцями, про можливі виклики під час початку функціонування альтернативної форми догляду.

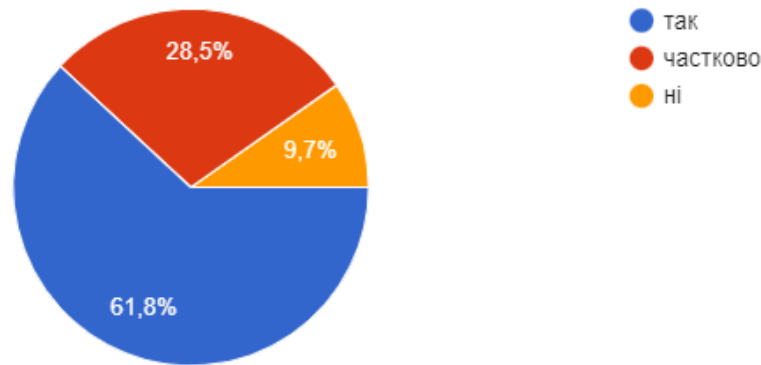

Рис. 3 Чи прийомні сім'ї були проінформовані соціальними службами або ж іншими фахівцями про можливі виклики

3.2 Виклики та результати інтерв'ювання прийомних сімей, яким надається послуга соціального супроводу.

Зважаючи на принцип конфіденційності у результатах інтерв'ювання не будуть вказані жодні персональні дані респондентів. Для опису буде висвітлена загальна інформація про кожну з восьми опитаних жінок, які є прийомними батьками.

Загалом результати проведення емпіричного дослідження та, зокрема, глибинних інтерв'ю можна зробити висновок, що воно було успішним. Більшість респондентів йшли на контакт, розповідали про свій досвід та труднощі, відповідно до яких були сформовані найчастіші виклики та труднощі при отриманні прийомними сім'ями послуги соціального супроводу.

Для більш детального опису отриманих результатів я обрала метод підтвердження/спростування таких гіпотез:

1. Послуга соціального супроводу прийомним сім'ям була надана якісно.

На жаль, ця гіпотеза підтвердилась лише частково, оскільки частині респондентів послуга соціального супроводу була надана якісно, а частині ні. Для надання якісної соціальної допомоги потрібно враховувати певні фактори, які в сукупності гарантуватимуть хороший результат, який задовільнить клієнта. До прикладу у респондентки №4 виникали проблеми, пов'язані з відсутністю індивідуалізації з боку соціального працівника. Соціальний супровід надавався у

загальному форматі, без урахування індивідуальних потреб та характеристик клієнта, що відразу вказує на те, що у даного соціального працівника недостатній рівень знань у галузі соціальної роботи та одразу демонструє відсутність будь-якого впливу на ситуацію клієнта у перспективі. Обмежені ресурси також впливають на якість надання послуги соціального супроводу. У респондентки №7 виникли проблеми з тим, що з боку соціального працівника та соціальних служб розгляд її звернення про потребу у соціальному супроводі довгий період часу був непорушний. Як було повідомлено пізніше, жінка з сім'єю евакуювалась з Донецької області у село міського типу на заході України. Проблема заключалась у тому, що на усю громаду був доступний лиш один соціальний працівник, який мав багато клієнтів навіть у області, та фізично не мав змоги приділяти кожному випадку достатньо часу та уваги. У всіх інших респондентів склались позитивні враження після надання їм послуги соціального супроводу. Їхня проблема була вирішена, соціальні працівники були достатньо кваліфіковані, громада мала ресурси, аби надавати соціальні послуги та до кожного застосовувався індивідуальний підхід.

2. Прийомні батьки були проінформовані про наявність та принципи надання послуги соціального супроводу та при зверненні до соціальних служб з питань послуги соціального супроводу отримали усю необхідну інформацію.

Гіпотеза цілком підтвердилась, усі з восьми респонденток були заздалегідь проінформовані про наявність послуги соціального супроводу, про процедуру звернення до соціальних служб та можливі варіанти розвитку подій. Також, варто зазначити, що частина опитаних евакуювані до інших регіонів. До прикладу, респондентка №1 не була повідомлена про послугу там, де проживала до 24 лютого 2022 року, то її проінформували та проконсультували по прибуттю у місто евакуації. Інформування у громадах про можливі способи допомоги на рівні соціального обслуговування є дуже важливим, зокрема у часі війни.

3. Послуга соціального супроводу є ефективною.

На основі проведених інтерв'ю з прийомними сім'ями, яким надавалась послуга соціального супроводу, гіпотеза про ефективність та корисність послуги

соціального супроводу підтверджується. Результати спілкування з респондентами вказують на те, що соціальний супровід мав позитивний вплив на різні аспекти їхнього життя. У процесі надання послуги соціального супроводу, більшість опитаних прийомних сімей отримали підтримку, консультування та належні ресурси, які були необхідні для успішного функціонування їхніх родин. Також, респонденти зазначили, що ця послуга стала надійним джерелом підтримки у складних ситуаціях та допомогла їм ефективно впоратися з викликами, які виникали у процесі виховання прийомної дитини.

Крім того, соціальний супровід сприяв розвитку здібностей та компетентності більшості опитаних прийомних сімей в галузі виховання та надання належного догляду. Це допомогло покращити взаємини у сім'ях та сприяло формуванню позитивного середовища всередині сім'ї.

Таким чином, можна стверджувати, що послуга соціального супроводу є ефективним інструментом, який сприяє позитивним змінам у житті прийомної сім'ї.

3.3. Рекомендації для мінімізації виникнення труднощів у прийомних сімей з отриманням послуги соціального супроводу.

Як уже зазначалось вище для високої ефективності надання послуги соціального супроводу потрібно поєднати усі важливі аспекти, тоді ж в сукупності це максимізує ймовірність хорошого результату. Такими аспектами є:

- індивідуальний підхід. Індивідуалізація є надважливим компонентом позитивного вирішення проблеми клієнта. Соціальний супровід має надаватись з обов'язковим урахування індивідуальних особливостей клієнта та його характеристик, потрібно приділяти насамперед увагу потребам, які висловлює людина, у разі якщо це не є екстрений випадок та клієнт зацікавлений у покращенні своєї життєвої ситуації та готовий до співпраці.
- дотримання державного стандарту. Державний стандарт встановлює нормативно-правові вимоги та принципи, яких слід дотримуватись та враховувати в процесі надання послуги соціального супроводу, тим самим забезпечуючи його ефективність та коректність під час практичного

застосування. Врахування державного стандарту сприяє раціональному використанню ресурсів, оптимізації процесів та забезпеченню високого рівня якості виконання завдань соціального супроводу, що сприяє покращенню результатів і задоволенню потреб клієнтів.

- активна співпраця. Емпатія, або ж співпереживання, є дуже цікавим механізмом нашого мозку. Якщо людина відчуває, що соціальний працівник насправді зацікавлений у вирішенні проблеми, він вміє слухати та, не менш важливо, чути то клієнт почувається у цілковитій безпеці та комфорті. Потрібно створювати приємну атмосферу співпраці, залучати особу до прийняття рішень, або ж, інколи, взяти ініціативу чи відповідальність на себе. Важливо сприяти активній участі клієнта у процесі, наснажувати та підтримувати.
- належна підготовка та навчання соціальних працівників. Це є однією з ключових рекомендацій, оскільки наразі, на жаль, в Україні бракує справді кваліфікованих фахівців з соціальної роботи. Соціальний працівник має бути відкритим та чуйним, адже це є запорукою успішного налагодження контакту з будь-ким. Саме це є однією з причин чому у суспільстві існує неправдивий стереотип про те, що соціальної роботи як такої немає і усі проблеми можна вирішити в вузькому сімейному колі. Соціальні працівники є багатофункціональними фахівцями, адже, для ефективної комунікації з клієнтами та успішного вирішення проблем людей вивчають ледь не усі найважливіші науки. Тому, якщо реформувати соціальну роботу та забезпечити належне навчання для майбутніх соціальних працівників ситуація з проблемами у суспільстві безсумнівно покращиться. Люди знатимуть, що їм є до кого звернутись та їхні проблеми можуть вирішитись за допомоги соціальних служб.

Висновки до розділу 3

Для успішного надання послуги соціального супроводу необхідно враховувати кілька ключових аспектів. Це включає індивідуальний підхід до клієнта,

дотримання державних стандартів, активну співпрацю між соціальним працівником і клієнтом, а також належну підготовку та навчання соціальних працівників. Послуга соціального супроводу для прийомних сімей може бути ефективним інструментом, який сприяє позитивним змінам у їхньому житті. Однак, результати дослідження показали, що якість надання цієї послуги може варіюватись. Деякі респонденти повідомили про проблеми, пов'язані зі знаннями та навичками соціальних працівників, обмеженими ресурсами чи відсутністю індивідуального підходу до їхніх потреб та ситуацій. Проте, більшість респондентів мали позитивні враження від надання послуги соціального супроводу і відзначили, що вона допомогла їм у вирішенні проблем та поліпшенні взаємин у сім'ї.

Також варто зазначити, що інформування прийомних батьків про наявність та принципи надання послуги соціального супроводу є важливим аспектом та потрібно на рівні громад забезпечити доступність інформації про соціальні послуги та способи отримання допомоги, особливо в умовах війни.

Отже, при правильному наданні та якісному виконанні послуга соціального супроводу може стати цінним ресурсом для прийомних сімей, допомагаючи їм ефективно впоратися з викликами та розвивати необхідні навички для виховання та догляду за прийомною дитиною.

ВИСНОВКИ

У цій кваліфікаційній роботі обгрунтована важливість послуги соціального супроводу. Розкриті головні поняття, які допоможуть краще зрозуміти цю тему та її специфіку, зокрема поняття прийомної сім'ї та технології соціального супроводу. А отже, прийомна сім'я- це альтернативна форма сімейного догляду, у випадках коли діти не можуть проживати разом зі своїми біологічними батьками через нездатність батьків забезпечити відповідні умови для проживання дітей, їхнього виховання та розвитку. Прийомні батьки беруть на себе роль законних опікунів

дитини на обмежений термін або назавжди, в разі якщо біологічні батьки не матимуть можливості відновлення своїх батьківських прав.

Також, розкрито етапи функціонування сім'ї, підходи до етапів та особливості кожного з них. Такими етапами є підготовчий етап, розміщення та дитини і безпосередній супровід сім'ї. В той час як підходи можуть бути екологічні, системні та стратегічні. Усі вони є кардинально різні між собою, але мають одну мету- допомогти прийомній сім'ї адаптуватися до нового стану і створити сприятливі умови для зростання та розвитку дитини.

Було здійснено аналіз досвіду надання послуги соціального супроводу в Україні, розглянуто та проаналізовано нормативно- правову базу з цієї теми. Технологія соціального супроводу в Україні об'єднує широкий спектр соціальних послуг, серед яких надання інформації для вирішення складних життєвих ситуацій, психологічна діагностика та консультування, соціально-педагогічне планування, соціально-медична допомога, юридичні консультації та допомогу у захисті прав і інтересів, а також допомога в залученні додаткових ресурсів для задоволення матеріальних потреб. Процес та принципи надання послуги соціального супроводу закріплені на законодавчому рівні, вони ґрунтуються на великій кількості нормативно- правових актів та постійно вдосконалюються та оновлюються. Також, згідно з цими документами було з'ясовано, що в Україні є спеціальні курси для потенційних прийомних батьків, після проходження яких вони на крок ближче до своєї великої цілі.

Згідно з проведеним емпіричним дослідженням описані можливі виклики та труднощі, з якими стикались та продовжують стикатись прийомні батьки. Це зазвичай обізнаність на низькому рівні серед батьків, брак фінансових чи кадрових ресурсів, недостатня обізнаність у соціальній роботі самих соціальних працівників або ж системність в найкращому її трактуванні- тобто відсутність індивідуального підходу. Зважаючи на ці виклики була описана низка рекомендацій, які, на мою думку, сприяли б покращенню картини надання послуги соціального супроводу в загальному.

Це дослідження, хоча б на маленьких крок, але наблизило мене до надважливих соціальних питань, які існують поміж нас та щодня стають масштабнішими. Не зупиняючись тільки на соціальних послугах, але й соціальна робота в Україні має величезний потенціал. Якщо пропрацювати та замінити певні недоліки на переваги, змінити ставлення людей один до одного та до системи соціального обслуговування то на цю сферу чекає великий розквіт. З початком війни на цю сферу почали звертати увагу та помічати її важливість. Нехай це є жахливою причиною, але, можливо, це дасть поштовх пропрацювати соціальну роботу до ідеалу та бодай розглянути можливість надання соціальній послуг на високому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про запобігання та протидію домашньому насильству. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35)
2. Кодекс про шлюб та сім'ю України. Офіційний вебпортал парламенту України. (н/д)
3. Міністерство соціальної політики України(21 травня 2021). Міністерство соціальної політики України. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/20075.html>

4. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. № 3357 (23 вересня 2009)
5. Постанова Кабінету Міністрів України Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини. № 866 (24 вересня 2008)
6. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Положення про прийомну сім'ю. № 565 (26 квітня 2002)
7. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб). № 896 (21 листопада 2013)
8. Представництво благодійної організації «Надія і житло для дітей» в Україні, 2011 ISBN. Програма підготовки кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі до виховання дітей з інвалідністю. Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/files/deinst/sfvD\B2.pdf>
9. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. № 2342-IV (2005)
10. Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводу центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді сімей та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах. № 1795 (25 квітня 2008)
11. Про затвердження порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей. №905 (8 жовтня 2008)
12. Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах. № 1005 (2018).
13. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 42, ст.213)
14. Розпорядження Про схвалення Концепції Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. № 263-р (11 травня 2006)

15. Сімейний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135)
16. Fostering. Ontario Association of Children's Aid Societies. (2022). Режим доступу: <https://www.oacas.org/childrens-aid-child-protection/fostering/>
17. The Canadian Foster Family Association. (2022). Canadian Foster Family. Режим доступу: <https://www.canadianfosterfamilyassociation.ca/about-us>
18. Зіньковська, А. Ю. (2021). Електронний репозитарій КРС ЧНУ ім. Петра Могили. Режим доступу: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2041/1/Автореферат%20Зіньковська.pdf>
19. Капська, А. Й., & Пеша, І. В. (2012). Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 12.
20. Міхеєва О.Ю., АЛГОРИТМ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПРИЙОМНИМИ СІМ'ЯМИ. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19172/Miheeva.pdf?sequence=1>
21. Наказ Міністерства охорони здоров'я України Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем. № 479 (20 серпня 2008)
22. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту Про затвердження Порядку здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. № 3357 (23 вересня 2009)
23. Постанова Кабінету Міністрів України Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини. № 866 (24 вересня 2008)
24. Постанова Кабінету Міністрів України Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану. № 349 (22 березня 2022)
25. Постанова Пленуму Верховного Суду України Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав. № 3 (30 березня 2007)

26. Правила опіки та піклування, затверджені наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України. № 34/166/131/88 (26 травня 1999)
27. Про Соціальні послуги. № 2671-VIII (2019).
28. Серга, Т. О. (2011). Теоретичні засади соціального супроводу як технології соціальної роботи. Свідोцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 15340-3912Р від 22 червня 2009 р., 231.
29. Симоненко Ю.М., ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРИЙОМНИМИ СІМ'ЯМИ, 2005. Режим доступу:
http://www.ndu.edu.ua/storage/styd_visnuk/visnuk_stud_tov_17_2017.pdf#page=204
30. Т.О. СЕРГА Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2011, вип. 52. Режим доступу: http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2011/52/52_2011.pdf#page=231
31. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: Теорія і практика, 2008. Режим доступу:
https://library.udpu.edu.ua/library_files/426234.pdf
32. Штокалюк, Ю. (26 травня 2023). Війна і сирітство: скільки дітей в Україні залишилися без батьків та як змінився рівень їхнього усиновлення - Юридична Газета. Юридична газета – онлайн версія. Режим доступу:
<https://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/viy-na-i-siritstvo-skilki-ditey-v-ukrayini-zalishilisya-bez-batkiv-ta-yak-zminivsy-a-riven-yih-nogo-usi.html>

ДОДАТКИ

Додаток 1 (Гайд глибинного інтерв'ю)

1. Розкажіть про себе, вік, місце проживання до та після 24 лютого 2022 року, скільки маєте власних дітей та дітей на вихованні.
2. Як довго Ви є надавачем? Коли та чому виникла ідея стати прийомними батьками?
3. Куди ви звернулися (установа), щоб реалізувати свою ідею щодо створення прийомної сім'ї? Чи Ви отримали усі відповіді на запитання, які у вас виникли?
4. Чи проходили Ви спеціальне навчання до моменту реалізації свого плану щодо створення прийомної сім'ї?
5. З якими кризами зустрічаються прийомні батьки та сім'ї?

6. Чи достатньою є державна фінансова підтримка? Чи є інші види матеріальної або натуральної допомоги для сім'ї?
7. Чи були Ви ознайомлені та проінформовані про послугу соціального супроводу?
8. Чи відчували Ви потребу у послугі соціального супроводу? Якщо ні, то хто ініціював звернення до соціальних служб для її отримання?
9. Чи соціальний працівник був зацікавлений у допомозі, чи проявляв він/вона ініціативу?
10. Як Ви оцінюєте якість надання вам послуги соціального супроводу? Що б Ви хотіли змінити чи звернути увагу?
11. Які труднощі виникали під час отримання цієї послуги?
12. На вашу думку, у чому причина не звернення до соціальних служб за допомогою соціального супроводу у громаді?
13. Чи в кінцевому результаті за допомогою послуги соціального супроводу проблема була вирішена? Якщо ні, в чому на вашу думку була помилка?
14. Чи комунікація з соціальним працівником та службою, що надавали послугу соціального супроводу, була задовільною?